

Батлав.....

УЛСЫН ШАЛГАЛТ - 2018

МОНГОЛ ХЭЛ-5

Аймаг / дүүрэг:
Сум
Сургууль:
Анги: Бүлэг:
Овог:
Нэр:

САНАМЖ, ЗӨВЛӨГӨӨ

- Шалгалт 60 минут үргэлжилнэ.
- Шалгалтын материал хоёр хэсэгтэй ба нэгдүгээр хэсэг нь унших чадвар сорьсон холимог хэлбэрийн, хоёрдугаар хэсэг нь бичих чадвар сорьсон задгай хэлбэрийн даалгавраас бүрдэнэ.
- Нэгдүгээр хэсгийн сонгох хэлбэрийн даалгаврын хариултаас зөв гэж үзсэн нэг хариултын харгалзах үсгийг сонгон дугуйлаарай.
- Даалгавар бүрийн хариултыг өгөгдсөн зайд бичиж тэмдэглэнэ.

ЭХ-9-Б ХУВИЛБАР УНШИХ ЧАДВАРЫН ДААЛГАВАР

МОРИН ХУУР ҮҮССЭН ТУХАЙ ДОМОГ

1

Эрт урьд цагт Монголын зүүн хязгаарт Хөхөө Намжил гэж нэг сайхан эр байжээ. Тэр үнэхээр хосгүй сайхан чихнээ чимэгтэй дуулдаг тул хошуу нутагтаа ихэд алдаршсан байв. Олон түмэн ардууд сайхан эр Намжилыг гайхан биширч магтан сайшаахдаа хөхөө шувууны дуутай ижилсүүлэн "Хөхөө Намжил" гэж нэрлэх болжээ. Гэтэл Хөхөө Намжил цэргийн албанад татагдан Монголын баруун хязгаар нутагт очжээ. Түүний сайхан дуулдгийг дарга нь даруй мэдээд Хөхөө Намжилаар ажил сургууль хийлгэхийн оронд гурван жил шахам зөвхөн дуу дуулуулсаар байжээ.

2

Цэргийн алба хааж байхдаа тэр нутгийн нэгэн сайхан гүнжтэй танилцаж гэнэ. Хөхөө Намжил цэргээс халагдан нутаг орондоо буцах болсонд хайртай гүнж нь "Жонон хар" гэдэг морио дурсгал болгон "Энэ мориор газар товчлон ирж уулзаж байгаарай" гэж захин өгсөн юмсанжээ. Хөхөө Намжил тэр мориороо явж нутагтаа ирэхэд нь хүмүүс ихэд нүд хужирлан, түүнээс өөр морь унахгүйд нь бас гайхдаг байжээ. Гэтэл Хөхөө Намжил "Жонон хар" мориороо Монголын баруун хязгаарт нисэн очиж нөгөө гүнжтэйгээ уулзаад өглөө болоход зүүн хязгаарт ирж адуугаа туусаар харьдаг байж гэнэ. Ингэсээр гурван жил болсон боловч түүний учрыг хүмүүс ер мэддэггүй байжээ.

3

Хөхөө Намжилынхтай ойролцоо нэгэн баян айл байв. Тэр баяныд эгэл олныг үймүүлдэг, эвтэй хоёрыг бусниулдаг тийм сүрхий алтан хошуу хүргэдэг хүүхэн байжээ. Тэр ховч хүүхэн "Жонон хар" морины эгэл бишийг эртнээс ажиглан мэдсэн учир Хөхөө Намжилд хор хөнөөл хүргэх гэж санаархдаг болов. Хөхөө Намжил үдэш явж гүнжтэйгээ уулзаад, тэр шөнөө буцах замдаа адуугаа туусаар үүр шөнөөр буцаж ирээд "Мориныхоо хөлсийг намдаагаад, үүр цайхад морио тавья" хэмээн гэртээ орж амран сууж гэнэ. Гэтэл нөгөө баяны хүүхэн морины төвөргөөн сонсож Хөхөө Намжилын ирэхийг мэдээд уянан дээр нь сэм очвол сайхан жонон хар морь санаа муутан ирснийг танилгүй, сайн эзнээ хэмээн баясаад, хэнхдэг цээжээ хөндөлсүүлээд, хөлстэй биеэ шилгээн газар цавчлан байж хоёр суганаасаа ид шидийн хүчтэй жигүүрээ дэрвэлзүүлж байхыг нь үзэв. Тэр гүйн харьж, үйлийнхээ хайчийг ханцууйлж ирээд, жонон хар морины жигүүрийг тас хайчлаад хаяжээ. Сайхан жонон хар морь нь шидэт жигүүрээ хайчлуулснаас болж удалгүй үхэж гэнэ. Хөхөө Намжил үүр цайхаар морио тавих гэж очсон чинь үнэнч нөхөр болсон сайн морь нь уянан дээрээ үхсэнийг хараад дотор нь балартаж гашуудал харуулсын гүнд оржээ.

4

Сайн мориноосоо салсандaa гол нь харлаж туйлын ихэд гашуудав. Хөхөө Намжил нэгэн өдөр сайхан жонон хар мориныхоо урт сайхан дэл сүүлийг хайчлан авч толгойлон дараа нь банс модыг авдарлан, ширээр хөндий цараа ширлэж орой дээр нь ухаант мориныхоо толгойг сийлж мөнхлөв. Бас модны хоёр үзүүрийг хялгасан утсаар холбож нааш цааш хөрөөдөх хөвч хийв. Хөвчөө модны давирхайгаар тослоход гарах дууны өнгө яруу болоод олон янз болохыг мэдэв.

Ийнхүү утастай хуурыг зохиогоод уран эгшиг аяыг оруулан өөрийн сайн морины дурсгалд молор эрдэнэ морин хуурыг үүсгэж түүнд хайрт жонон хар мориныхоо янцгаах дуу, үүрсэх авиа, унгалдах аяс, алхaa гишгээ, арилжаа хатираа, төвөргөөнийг оруулж сэтгэлээ баясгав гэнэ.

Ийнхүү морин толгойтой хуур Монголд анх үүссэн домогтой.

Монгол ардын аман зохиол тайлбарт дээж бичиг

1. "ЧИХНЭЭ ЧИМЭГТЭЙ" гэсэн үгийн утгад тохирох хэсгийг сонгоно уу.
- A. сонсоход уран үгтэй
 - B. сонсоход яруу сайхан
 - C. чихэнд зүүх гоёл
 - D. чихэнд ойр сонстох
2. "АЛТАН ХОШУУ ХҮРГЭХ" гэсэн хэлц үгийн утгад тохирох хэсгийг сонгоно уу.
- A. мэдээлэх
 - B. ховлох
 - C. хэлэх
 - D. юм зөөх
3. "Эрт урьд цагт Хөхөө Намжил гэж нэг сайхан эр жонон хар мориороо үдэш болохоор монголын баруун хязгаарт нисэн очиж нөгөө гүнжтэйгээ уулзаад өглөө болоход зүүн хязгаарт ирж адуугаа туусаар гэрийнхээ гадаа ирдэг байж гэнэ." гэсэн өгүүлбэрт байгаа **хаана** гэсэн асуултад хариулагдах бүлэг үгсийг олоорой.
- A. баруун хязгаарт, зүүн хязгаарт, гэрийн гадаа
 - B. баруун хязгаарт, зүүн хязгаарт, өглөө
 - C. эрт урьд цагт, гэрийн гадаа, мориороо
 - D. эрт урьд цагт, баруун хязгаарт, зүүн хязгаарт
4. "Жонон хар морь санаа муутан (ховч хүүхэн) ирснийг танилгүй суганаасаа ид шидийн хүчтэй жигүүрээ дэрвэлзүүлэв.
- A. зэрэгцэн үгийг дугуй хаалтанд хийнэ
 - B. илүүдсэн үгийг дугуй хаалтанд хийнэ
 - C. нэмэлт тайлбарыг дугуй хаалтанд хийнэ
 - D. хүний хэлсэн үгийг дугуй хаалтанд хийнэ
5. Хөхөө Намжилын хийсэн үйлийн зөв дараалуулсан хэсгийг ол.
1. Жонон хар морийг санаа муутан үгүй хийсэн.
 2. Жонон хар морьтойгоо нутагтаа ирэхэд хүмүүс их сонирхсон.
 3. Хайртай морио санан дурсгалд нь морин хуур хийсэн.
 4. Уянгат сайхан хоолойтой Хөхөө намжил хүү цэргийн алба хаасан.
- A. 4, 2, 3, 1 B. 3, 1, 2, 4 C. 4, 2, 1, 3 D. 2, 1, 4, 3
6. Гүнж Хөхөө Намжилд эгэл биш нисдэг морь өгсний учир юу вэ?
- A. адуугаа хурааж байгаарай гэсэн учраас
 - B. холын газрыг товчлон ирээрэй гэсэн учраас
 - C. хошуу нутагтаа ихэд алдаршсан учраас
 - D. цэргээс халагдаад нутаг буцах болсон учраас
7. "Жонон хар" морийг эгэл биш гэдгийг ховч хүүхэн хэрхэн мэдсэн бэ?
- A. "Жонон хар" морь өөрөө мэдэгдсэн.
 - B. Нутгийн ард олон мэдээд хэлсэн.
 - C. Нууцаар ажиглаж хянасаар мэдсэн.
 - D. Хөхөө Намжил нууцаар хэлсэн.
8. Дуудлага ижил үгийн утгыг тодруулсан өгүүлбэр зохиогоорой.
- туйлын:.....
- туулийн:

9. Эхийн 3-р хэсгийн агуулгаас яагаад? ямар учраас? гэсэн асуулт ашиглан учир шалтгааны асуулт зохио.

- •

10. Эхээс бодит байдлыг тусгасан гурван жишээ олж бичнэ үү.

-
 -
 -

11. "Хөхөө Намжил жонон хар мориороо Монголын баруун хязгаарт нисэн очиж нөгөө гүнжтэйгээ уулзаад өглөө болоход зүүн хязгаарт ирж адуугаа туусаар харьдаг байж гэнэ" гэсэн өгүүлбэрт дүрслэлийн ямар аргыг хэрэглэснийг сонгож тайлбарлаарай.

A. хэтрүүлэл

В. хүншүүлэл

Яагаад?:

12. Хөхөө Намжил, ховч хүүхэн хоёрын зан чанарыг харьцуулаад дүгнэн бичээрэй.

Хөхөө Намжил	Ховч хүүхэн
Тайлбар:.....	Тайлбар:.....
Дүгнэлт:.....	

13. Дараах өгөгдлийг ашиглан бүх ард түмэндээ морин хуураа дээдлэх уламжлалыг ухааруулах зорилготойгоор 30-35 угэнд багтаан бичнэ үү. (Морин хуур ерөнхийлөгчийн зарлигаар төрийн ивээлд багтсан, айл өрх бүр морин хуурыг хоймортоо залаж дээдлэх, сурган зааж явах үүрэгтэй)

БИЧИХ ЧАДВАРЫН ДААЛГАВАР.

Домгийн үйл явдлын цаг хугацаа, орчныг өөрчлөн 120-150 угэнд багтаан зохион бичээрэй.

Эхлэл хэсэгт: Хөхөө Намжил, гүнж хоёр хамт зүүн хязгаар нутагт амьдардаг байсан бол яах байсан бэ? |30-50үг|

Гол хэсэгт: Ховч хүүхэн морины ид шидийг мэдэхийн тулд юу юу хийх байсан бол? | 60-80 угз

Төгсгөл хэсэгт: Ховч хуухэн морины ид шидийг мэдэж чадсан болов уу? |30-50 уг|

